

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala a soudkyň Kateřiny Ronovské (soudkyně zpravodajky) a Dity Řepkové o ústavní stížnosti stěžovatelky **K. V.**, zastoupené JUDr. Tomášem Těmínem, Ph.D., advokátem, sídlem Karlovo nám. 28, Praha 2, proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 100 Co 59/2024-1406 ze dne 3. června 2024 a rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 26 P 347/2019-1166 ze dne 16. ledna 2024, za účasti **Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Mladé Boleslavi**, jako účastníků řízení, a **J. V.**, zastoupeného Mgr. Lucií Houdkovou, advokátkou, sídlem Korunní 2569/108a, Praha 10 – Vinohrady a nezletilých **V. V., J. V. a K. V.**, zastoupených opatrovníkem statutárním městem Mladá Boleslav, sídlem Komenského náměstí 61, Mladá Boleslav, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní soud se v posuzované věci věnoval posouzení toho, zda mohou obecné soudy zamítnout návrh na rozšíření styku nezletilých s nepečujícím rodičem (v době prázdnin) s argumentem, že takové rozhodnutí není možné, neboť v případě uložené povinnosti styku s nezletilými by nebylo možné nařízení výkonu rozhodnutí. Předesílá, že v nálezu

uvedené závěry se týkají toliko styku nezletilých dětí a rodičů, neboť právo a povinnost stýkat se s dítětem je integrální součástí rodičovské odpovědnosti.

II. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

2. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatelka (matka nezletilých vedlejších účastníků) domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena základní práva nezletilých vedlejších účastníků zaručená čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a její základní práva zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny.

3. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi (dále jen „okresní soud“) č. j. 26 Nc 205/2018-203 ze dne 4. 3. 2019 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) č. j. 32 Co 145/2019-319 ze dne 11. 9. 2019 byla schválena dohoda rodičů, na základě které byli nezletilí vedlejší účastníci V. (nar. 2009), J. (nar. 2011), K. (nar. 2015) a jejich nezletilá sestra T. (nar. 2007) svěřeni pro dobu za trvání manželství i pro dobu po rozvodu manželství do péče stěžovatelky a vedlejšímu účastníkovi (otci nezletilých) byla stanovena povinnost přispívat na jejich výživu.

4. Rozsudkem okresního soudu č. j. 26 P 347/2019-380 ze dne 10. 2. 2020 byl upraven styk otce s nezletilými do 31. 8. 2020 ve stanovených termínech a ode dne 1. 9. 2020 každý sudý týden od pátku od 19 hodin do neděle do 18 hodin, každý rok od 1. 7. od 19 hodin do 8. 7. do 18 hodin a od 1. 8. od 19 hodin do 8. 8. do 18 hodin, každý sudý rok od 23. 12. od 14 hodin do 27. 12. do 17 hodin a každý lichý rok od 27. 12. od 10 hodin do 1. 1. následujícího roku do 18 hodin s tím, že místo vyzvedávání a předání bylo bydliště stěžovatelky.

5. Dne 7. 10. 2020 podala stěžovatelka návrh na výkon výše citovaného rozsudku okresního soudu ze dne 10. 2. 2020 s odůvodněním, že vedlejší účastník (otec nezletilých) nesplnil ve dnech 10. – 12. 4. 2020, 1. 5. – 3. 5. 2020, 15. 5. – 17. 5. 2020 a 5. 7. – 12. 7. 2020 povinnost styku s nezletilými. Rozsudkem okresního soudu č. j. 26 P 347/2019-496 ze dne 21. 12. 2020 byl návrh stěžovatelky zamítnut. Okresní soud konstatoval, že nepochybně právo dětí na styk s rodičem, povinnost státu zajistit právo dítěte na styk je však třeba chápat jako vytvoření podmínek a právního základu, na kterém se může takový styk realizovat, nikoliv jako donucování rodičů ke styku s dětmi. Okresní soud zároveň na otce apeloval, aby se s dětmi stýkal, neboť je to nepochybně v jejich zájmu.

6. Rozsudkem krajského soudu č. j. 32 Co 68/2021-657 ze dne 31. 3. 2021 byl rozsudek okresního soudu ze dne 21. 12. 2020 potvrzen. Krajský soud konstatoval, že otec má nejen právo, ale i povinnost stanovený styk realizovat, a že nerespektování této povinnosti může mít vliv na úpravu práv a povinností rodičů ve vztahu k dětem, ale zároveň dodal, že jím však nelze odůvodnit nařízení výkonu rozhodnutí.

7. Rozsudkem okresního soudu č. j. 26 P 347/2019-988 ze dne 14. 12. 2022 byla nezletilá V. svěřena do péče otce, stěžovatelce bylo stanoveno výživné a její styk s nezletilou byl určen na každý lichý kalendářní týden od pátku od 14 hodin do pondělí do 7 hodin. Soud tak rozhodl na návrh otce, se souhlasem všech zúčastněných a na přání nezletilé.

8. Dne 26. 9. 2023 podala stěžovatelka návrh na úpravu poměrů k nezletilým vedlejším účastníkům a na zvýšení výživného. Návrh týkající se navrhované úpravy styku otce s nezletilými odůvodnila tím, že ve školním roce je přibližně 80 dní volna, v nichž je potřeba zajistit péči o děti, a to buď čerpáním dovolené stěžovatelky, nebo zajištěním péče jinou formou (např. tábory), což ovšem představuje významné náklady, na kterých se otec nepodílí. Stěžovatelka navrhla styk otce s nezletilými každý sudý kalendářní týden od pátku od 14 hodin do neděle do 18 hodin nejpozději, každý sudý kalendářní rok o letních prázdninách první dva týdny v červenci a první dva týdny v srpnu, každý lichý kalendářní rok o letních prázdninách druhé dva týdny v červenci a druhé dva týdny v srpnu, každý sudý kalendářní rok o Vánocích, pololetních a velikonočních prázdninách a každý lichý kalendářní rok po Vánocích do Nového roku a o jarních a podzimních prázdninách. Otec uvedl, že má zájem vídat se s dětmi častěji, nicméně s ohledem na své zaměstnání se nechce zavázat ke styku soudním rozhodnutím, ale preferuje dohodu se stěžovatelkou vždy podle svých aktuálních možností. Tento svůj postoj odůvodnil obavou, že stěžovatelka by v případě nerealizovaného styku z důvodu na jeho straně vymáhala styk soudní cestou, jak to již učinila v minulosti. Nezletilí uvedli, že by s otcem rádi trávili více času, ale čas pátečního předávání navržený stěžovatelkou považovali za příliš brzký.

9. Okresní soud napadeným rozsudkem návrh matky na změnu úpravy styku zamítl. Ztotožnil se se svými předchozími závěry, že rodiče nelze ke styku s dětmi nutit, i když péče a výchova jsou součástí rodičovské odpovědnosti, tedy práv a povinností k dítěti.

10. Krajský soud napadeným rozsudkem právní závěry okresního soudu potvrdil. Konstatoval, že soudním rozhodnutím bylo otci stanoveno oprávnění se s nezletilými stýkat, nikoliv povinnost ke styku, a nelze proto jeho styk s nimi vynutit výkonem rozhodnutí.

11. Rozsudkem ze dne 5. 12. 2024 vyhověl okresní soud jak návrhu stěžovatelky na zvýšení výživného, tak návrhu otce na svěřením nezletilé T. do jeho péče. Styk stěžovatelky s nezletilou V. upravil od pátku lichého týdne od 16 hodin do neděle do 17 hodin. V době rozhodování Ústavního soudu o ústavní stížnosti stěžovatelky bylo vedeno u krajského soudu řízení o podaném odvolání stěžovatelky, neboť stěžovatelka nesouhlasila zejména se svěřením nezletilé V. do péče otce.

III. Argumentace stěžovatelky

12. Stěžovatelka namítá, že závěry napadených rozhodnutí porušují právo nezletilých vedlejších účastníků stýkat se s otcem v rozsahu, který je v jejich zájmu.

13. Stěžovatelka tvrdí, že rodičovskou odpovědnost nelze aplikovat pouze v otázce vyživovací povinnosti a umožnit tak rodičům, aby se „vyplatili“ z povinnosti osobně o vlastní děti pečovat. Upozorňuje, že právu rodiče na styk s dítětem podle § 888 zákona

č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“) odpovídá povinnost stýkat se s ním, neboť § 858 téhož předpisu formuluje na prvním místě souhrn povinností.

14. Stěžovatelka je toho názoru, že podle zákona o zvláštních řízeních soudních lze vykonat i takové rozhodnutí, jehož obsahem je určení toho, kdo a jak se má s dítětem stýkat. Není podle ní žádný legitimní důvod, aby nemohl být soudně vykonán neuskutečněný styk s dítětem, jestliže si rodič odmítá převzít dítě v době, kdy je k tomu oprávněn podle soudního rozhodnutí.

15. Stěžovatelka zdůrazňuje, že je třeba chránit práva dítěte v případě, kdy jeden z rodičů styk odmítá. Posuzovanou situaci srovnává se stavem, kdy by na rozšířeném styku trval rodič a dítě by jej odmítalo. V takovém případě by podle ní soudy vyhověly přání rodiče a dítě by bylo k širšímu styku nuceno. Podle stěžovatelky by však měl být vždy zohledňován nejlepší zájem dítěte, nikoliv zájmy rodičů.

16. Stěžovatelka žádá, aby se Ústavní soud vyjádřil k možnosti nařídit nepečujícimu rodiči širší rozsah styku v souladu s vyjádřeným přáním dítěte a tento styk soudně vykonávat. S odkazem na § 201 trestního zákoníku stěžovatelka tvrdí, že i trestní právo chápe rodičovskou odpovědnost především jako povinnost, proto by měl podle ní soud otci stanovit širší rozsah styku a větší podíl na péči. S odkazem na usnesení sp. zn. I. ÚS 503/16 ze dne 17. 10. 2017 stěžovatelka namítá, že oprávnění rodiče ke styku odpovídá i jeho povinnost styk realizovat.

17. Ve vztahu k rozhodnutí krajského soudu o povinnosti stěžovatelky hradit náklady odvolacího řízení ve výši 6 001,60 Kč spatřuje stěžovatelka porušení čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť své odvolání nepovažuje za šikanózní návrh a neměla možnost se k výši náhrady nákladů vyjádřit.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

19. Ústavní soud nezletilým vedlejším účastníkům jmenoval pro řízení o ústavní stížnosti opatrovníka (usnesení sp. zn. II. ÚS 2423/24 ze dne 19. 3. 2025).

V. Průběh řízení před Ústavním soudem

20. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení, vedlejšímu účastníku řízení a opatrovníkovi nezletilých vedlejších účastníků řízení.

21. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že není možné nepečujícím rodiči nařídit širší rozsah styku, pokud by mu z důležitých důvodů (v projednávaném případě z důvodů pracovních) nemohl dostát. Podle okresního soudu nejsou nezletilí jakkoliv kráceni na svých právech stýkat se s vedlejším účastníkem jako nepečujícím rodičem.

22. Opatrovník ve svém vyjádření ze dne 10. 4. 2025 uvedl, že dne 9. 4. 2025 uskutečnil pohovor s nezletilými. Ti ve shodě s jejich předchozími vyjádřeními zopakovali, že navrhovaný čas předávání (14 hodin v pátek) je z jejich strany nereálný, jelikož v tuto dobu ještě nejsou doma ze školy. Podle opatrovníka by nezletilí uvítali rozšíření styku s otcem, neboť se s ním rádi vídají a rádi k němu jezdí, respektují však jeho rozhodnutí nemít rozšíření styku stanoveno soudním rozhodnutím s ohledem na dlouhodobé neshody rodičů. Otec by podle názorů nezletilých preferoval dohodu, jejíž dosažení je ovšem nereálné. Opatrovník dále sdělil, že nezletilí zamítnutí stěžovatelčina návrhu na změnu úpravy styku nevnímají jako porušení svých základních práv a že by si nejvíce přáli, aby rodiče ukončili vleklé soudní spory a normálně spolu komunikovali. Nezletilí se dále vyjádřili tak, že je jim nepříjemný tlak z obou částí rodiny.

23. Vedlejší účastník (otec nezletilých) ve svém vyjádření ze dne 15. 4. 2025 uvedl, že stěžovatelka opustila i s dětmi společnou domácnost a bez jeho souhlasu změnila nezletilým místo jejich bydliště i místo základní a mateřské školy. S otcem tyto změny nijak nekonzultovala a jednostranně prosazovala své představy týkající se péče o nezletilé. Upozorňuje, že stěžovatelka nikdy nepožadovala změnu péče, avšak její návrh na rozšíření styku je právě snahou o rozšíření péče otce, aniž by se však změnila výše stanoveného výživného. Podle otce je stěžovatelka přesvědčena, že je oprávněna sama rozhodovat o rozsahu jeho styku s nezletilými, avšak nijak nebere ohled na jejich nejlepší zájem na změně úpravy výchovných poměrů nezletilých. Namítá, že není ochotna umožnit mu styk s nimi nad rámec rozsahu stanoveného soudním rozhodnutím a soudní cestou se snaží prosadit pouze své představy.

24. Krajský soud se k zaslané ústavní stížnosti nevyjádřil.

25. Obdržená vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovatelce. Stěžovatelka k vyjádření otce nezletilých uvedla, že potřebuje (stejně jako otec) čas na pracovní závazky, což při péči o děti v době všech prázdnin a svátků zkrátka není dobře možné, resp. je tím pozice stěžovatelky značně znevýhodněna ve srovnání s otcem. Dodala, že požaduje větší podíl otce na péči o děti, zejména v době prázdnin a svátků. K vyjádření okresního soudu stěžovatelka namítla, že otázka možnosti nařízení nepečujícím rodiči širší rozsah styku byla okresním soudem nesprávně právně vyhodnocena, podle ní pak z ustanovení občanského zákoníku a odborné literatury plyne, že styk rodiče s dítětem již není vnímán v rovině práv rodiče, nýbrž jako jedna z jeho povinností v rámci výkonu rodičovské odpovědnosti. Dále stěžovatelka v replice prezentovala své výhrady ke zprávě orgánu sociálně-právní ochrany dítěte a zdůraznila, že otec nezletilých sám opakovaně prohlásil, že o rozšíření styku s dětmi zájem má, ale v daném případě otec odmítá jakékoli návrhy stěžovatelky. Závěrem uvedla, že na ústavní stížnosti trvá a považuje ji za důvodnou.

VI. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

26. Ústavní soud předesílá, že z ústavní stížnosti plyne, že stěžovatelka primárně tvrdí porušení základních práv svých dětí na rodičovskou výchovu a péči (čl. 32 odst. 4 Listiny) a jejich základních práv plynoucích z čl. 3 odst. 1, čl. 9 a čl. 18 Úmluvy o právech dítěte (upřednostnění nejlepšího zájmu nezletilých jako předního hlediska v řízení o úpravě jejich rodinných poměrů, práva na udržování pravidelných osobních kontaktů s oběma rodiči a práva na společnou odpovědnost rodičů za výchovu svých dětí). Naopak, k tvrzenému porušení svých práv plynoucích z čl. 10 odst. 2 Listiny v ústavní stížnosti blíže neuvádí, jakým způsobem měla být tato její práva porušena. Zaměřuje se na tvrzení o porušení práv nezletilých a v závěru rozvádí důvody porušení svého práva zaručeného čl. 11 Listiny (ochrana práva na vlastnictví). Z uvedených důvodů se Ústavní soud zaměřil především na otázku porušení práv nezletilých dětí (zvláště práva na rodinný život) a následně na porušení práva na ochranu vlastnictví stěžovatelky.

a) Obecná východiska

27. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že v řízení o ústavních stížnostech Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) přezkouvává rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z toho hlediska, zda jimi nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod.

28. Jak dříve uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014, rozhodování v citlivých rodinněprávních věcech musí být doménou zejména obecných soudů, které se znalostí spisu, vývoje rodinné situace a bezprostředního kontaktu s účastníky řízení mohou proniknout do mnohdy spletité a těžko řešitelné situace a učinit konečné rozhodnutí, které bude odrážet zájmy jednotlivých účastníků, zejména nezletilých dětí. Ústavní soud zde s ohledem na své postavení nemůže hrát roli konečného univerzálního rozhodce, ale jeho úkolem je pouze posoudit vzniklý stav z hlediska ochrany základních práv toho účastníka, který namítá jejich porušení.

29. Proto je primárním úkolem Ústavního soudu v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se problematiky úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem především posoudit, zda a) řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), zda b) byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a c) zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014).

30. Co se týká obecných východisek meritorního přezkumu, Ústavní soud připomíná, že při výkladu čl. 10 odst. 2 Listiny a jemu korespondujícího čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ústavně zaručujících ochranu rodinného života (či právo respektu k rodinnému životu), ve své judikatuře [v níž je reflektována i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve vztahu k čl. 8 Úmluvy] setrvale zdůrazňuje, že základním prvkem rodinného života je nadále soužití rodičů a dětí, neboť právě v jeho rámci se má uskutečňovat péče a výchova ze strany rodičů, na niž mají děti právo podle čl. 32 odst. 4 Listiny (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 485/10 ze dne 13. 4. 2010 či nálezy sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne

23. 4. 2013 a rozhodnutí ESLP ve věci *Kutzner proti Německu* ze dne 26. 2. 2002, č. stížnosti 46544/99).

31. Základním cílem čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. čl. 8 Úmluvy, je sice především ochrana jednotlivce před svévolnými zásahy orgánů veřejné moci (právo na ochranu před neoprávněnými zásahy do rodinného života), avšak tato se nevyčerpává pouze plněním povinnosti veřejné moci zdržet se takových zásahů. Tento negativní závazek je totiž doplněn i o pozitivní závazky státu, jež jsou pevně spjaty s účinným respektováním soukromého a rodinného života.

32. Základní právo na nerušený rodinný život jako veřejné subjektivní právo tak podle judikatury Ústavního soudu i ESLP chrání rovněž právo rodiče na přijetí vhodných opatření (včetně donucovacích prostředků) ze strany veřejné moci (státních orgánů) směřujících k jeho obnovenému soužití s dítětem, což je relevantní obzvláště právě při řešení sporů mezi rodiči, resp. dalšími rodinnými příslušníky ohledně styku s nezletilým dítětem (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. 3. 2012 či rozsudky ESLP ve věci *Eriksson proti Švédsku* ze dne 22. 6. 1989, stížnost č. 11373/85; ve věci *Zawadka proti Polsku* ze dne 23. 6. 2005, stížnost č. 48542/99 či ve věci *Mihailova proti Bulharsku* ze dne 12. 1. 2006, stížnost č. 35978/02). ESLP pak na státy klade povinnost přijmout opatření, jež smíří protichůdné zájmy při zohlednění nejlepšího zájmu dítěte (rozsudek *Zawadka proti Polsku*, č. 48542/99, ze dne 23. června 2005, § 67, rozsudek *Kacper Nowakowski proti Polsku* ze dne 10. 1. 2017, č. stížnosti 32407/13, § 89).

33. Povinnost veřejné moci (státních orgánů) přijmout taková opatření, jejichž účelem je především ochrana práva na nerušený rodinný život (v tomto případě tedy umožnění kontaktu nepečujícího rodiče s nezletilým dítětem), nicméně není absolutní, neboť při jejich uplatnění musí brát ohled nejen na zájmy, práva a svobody dotčených osob, které jim jsou zaručeny v čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. v čl. 8 Úmluvy (srov. např. rozsudky ESLP ve věci *Scozzari a Giunta proti Itálii* ze dne 13. 7. 2000, č. stížnosti 39221/98 a 41963/98, či ve věci *Voleský proti České republice* ze dne 10. 6. 2003, č. stížnosti 63627/00), ale především je musí vždy nezbytně činit v nejlepším zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

34. Předním hlediskem pro nalezení modelu péče rodičů o dítě je nejlepší zájem dítěte (k významu pojmu nejlepší zájem dítěte viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014, body 23-25, nález sp. zn. III. ÚS 1318/22 ze dne 12. 6. 2023). Posouzení naplnění tohoto měřítká přísluší obecným soudům, které jsou povinny posuzovat věc individuálně s přihlédnutím k jejím konkrétním okolnostem a zvláštnostem. Jejich úkolem je ovšem zároveň na základě uplatnění zásady proporcionality nalézt řešení, které nebude nepřiměřeně omezovat ani právo žádného z rodičů zaručené v čl. 32 odst. 4 Listiny (srov. nález sp. zn. I. ÚS 3065/21 ze dne 3. 5. 2022, bod 19, nebo nález sp. zn. IV. ÚS 1286/18 ze dne 31. 8. 2018).

35. Postup obecných soudů při posuzování nejlepšího zájmu dítěte a volby příslušného modelu péče rodičů o dítě nicméně nemůže být libovolný. Ustálená judikatura Ústavního soudu proto na základě § 907 odst. 2 občanského zákoníku, v duchu souvisejících mezinárodních smluv, vymezila obecná kritéria, která musí obecné soudy brát v úvahu při úpravě výchovných poměrů z hlediska nutnosti zohlednění nejlepšího zájmu dítěte, jakož i vždy zkoumat jejich naplnění. Jsou jimi: (1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřením do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho

rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj i fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; (4) přání dítěte (viz nález sp. zn. I. ÚS 2482/13, body 19-25).

36. Ústavní soud dodává, že z Obecného komentáře č. 14 Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem, vyplývá, že Výbor OSN pro práva dítěte v citovaném obecném komentáři uvádí celkově sedm prvků, které je třeba v případě rozhodování o úpravě v nejlepším zájmu dítě vzít v řízení v potaz. Kromě již výše zmíněných čtyř kritérií jsou uvedena i tři další, a to (5) zranitelnost dítěte, (6) právo dítěte na zdraví a (7) právo dítěte na vzdělání. Jak již Ústavní soud vyložil v nálezu sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018, pojem „zdraví“, a to i v kontextu práva na zdraví, neznamená pouze absenci nemoci, ale pokrývá také širší stav celkové pohody jednotlivce, respektive stav, kdy se jednatel zkrátka cítí dobře (srov. obtížně přeložitelný anglický výraz „*well-being*“). Podle Úmluvy o právech dítěte má dítě právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči a oba rodiče mají společnou odpovědnost za jeho výchovu a vývoj (čl. 9 odst. 3, čl. 18 odst. 1). Z praxe Výboru OSN pro práva dítěte i z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že v zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů, aby mu každý z nich poskytl láskyplnou péči a svým dílem přispěl k jeho osobnostnímu vývoji; vždy musí být posuzován nejlepší zájem konkrétního dítěte (srov. nález sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. 5. 2019, bod 12, nález sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. 7. 2016, nález sp. zn. IV. ÚS 1921/17 ze dne 21. 11. 2017, bod 15). Nejlepší zájem dítěte je třeba hledat v každém jednotlivém případě zvlášť, nikoli podle jakéhokoli předem daného schématu, a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.

37. Ústavní soud konstatuje, že názory na interpretaci podústavního práva ve vztahu k problematice styku rodiče s nezletilým dítětem, které mu nebylo svěřeno do péče, jsou v soudní praxi i v odborné literatuře dosud ne zcela sjednocené a vyjasněné. Shodu lze nalézt na východisku, že udržování osobního styku mezi rodičem a dítětem náleží mezi vzájemná práva a povinnosti (srov. Malá, J., § 887. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, str. 1487) a že právu na styk dítěte odpovídá povinnost rodiče styk realizovat [srov. Westphalová, L., § 887 a § 888. In: Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 850, 854]. Některé komentáře k ustanovení § 887 občanského zákoníku hovoří obecně o právu, resp. povinnosti osobního styku rodiče s dítětem [Zuklínová, M. § 887. In: Švestka, J. ... (et al.). Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, § 655 až 975. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 502], jiné označují osobní styk rodiče s dítětem za právo „*sui generis* osobnostní povahy“ (Enochová, D. § 887. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 936).

38. Ustanovení § 888 občanského zákoníku zakotvuje právo dítěte stýkat se s nepečujícím rodičem, stejně jako právo nepečujícího rodiče stýkat se s dítětem, které je v péči druhého z rodičů, přičemž styk zahrnuje velmi širokou škálu možností vzájemného setkávání. Ze zařazení právní úpravy osobního styku rodiče s dítětem do pododdílu rodičovská odpovědnost, která v § 858 občanského zákoníku „*zdůrazňuje na prvním místě povinnost a pak teprve práva rodičů ve vztahu k dítěti, lze v souladu s výkladem tohoto ochranného institutu vyvodit i povinnost rodiče se s dítětem stýkat*“ (Westphalová, L., Problematické aspekty styku rodiče s dítětem. Právní rozhledy, 2017,

č. 11, str. 387). Lze tak dovodit, že styk rodiče s dítětem není pouze jeho právem, je i jeho povinností [označení povinnost uvádějí tři ze čtyř výše uvedených komentářů k ustanovení § 887 občanského zákoníku, i další autoři – k tomu např. též Rogalewiczová, R., Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. Právní rozhledy, 2017, č. 18, str. 620; k závěru, že povinnost rodiče vůči jeho dítěti, je zároveň i jeho právem srov. Šmíd, Ondřej. § 858 (Rodičovská odpovědnost). In: Hrušáková, Milana, Králíčková, Zdeňka, Westphalová, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815–816, marg. č. 3.].

39. Ústavní soud si uvědomuje, že rodinné vztahy jsou specifické a vymáhání styku může být z mnoha důvodů problematické, neúčelné či dokonce nesouladné s nejlepším zájmem dítěte. Je to totiž právě nejlepší zájem dítěte, který by měl být hlavním kritériem (předním hlediskem), které musí být při rozhodování soudů zohledněno (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 či nález sp. zn. I. ÚS 2364/24 ze dne 5. 2. 2025). Podle Ústavního soudu je třeba řízení o úpravě poměrů k dítěti chápat komplexně a tak, že zahrnuje jak rozhodnutí o péči, tak i o styku, neboť tato dvě rozhodnutí spolu velmi úzce souvisejí (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 260/17 ze dne 29. 6. 2017). Materiálně se totiž rozhoduje o období, po které bude dítě trávit čas s daným rodičem (blíže nález sp. zn. IV. ÚS 1328/20 ze dne 28. 7. 2020).

40. Rodičovská odpovědnost vzniká okamžikem narození dítěte a zahrnuje práva a povinnosti rodičů vůči dítěti (§ 858 občanského zákoníku). Mít dítě znamená nést za něj odpovědnost, což je určité „břemeno *sui generis*“, které rodiči narozením dítěte vzniká *ex lege*. Soukromé právo označuje jako nositele rodičovské odpovědnosti oba rodiče, tj. oběma rodičům přísluší nejen práva, ale především také povinnosti (srov. § 856 občanského zákoníku).

41. I když je nezletilé dítě svěřeno do péče jednoho rodiče (v posuzovaném případě matky), druhému rodiči (v posuzovaném případě otci) nadále náleží rodičovská odpovědnost. Tu má každý rodič, ledaže by jí byl zbaven (§ 865 občanského zákoníku). Zbavení rodičovské odpovědnosti jej nicméně nezabavuje vyživovací povinnosti.

42. Právo a povinnost stýkat se s dítětem je integrální součástí rodičovské odpovědnosti (srov. § 868 odst. 2, § 872 občanského zákoníku). Právo stýkat se s dítětem může svědčit i dalším osobám (např. prarodičům), ovšem u těchto dalších osob jde o odlišnou situaci, neboť jim nenáleží rodičovská odpovědnost (ve smyslu § 865 občanského zákoníku). Není vyloučeno, že v životě mohou nastat situace, kdy se rodič se svým dítětem stýkat nemůže. Pro tyto situace nicméně platné právo obsahuje odpovídající právní úpravu (srov. § 872 či § 891 odst. 2 občanského zákoníku). Soud může styk rodiče s dítětem omezit či zakázat, pokud by byl kontaktem ohrožen zdravý vývoj dítěte a je-li to nutné v jeho zájmu (srov. Westphalová, L., Problematické aspekty styku rodiče s dítětem. Právní rozhledy, 2017, č. 11, str. 387).

43. Je primárně na rodičích, aby se na způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti (vč. styku) mezi sebou dohodli. Styk s nepečujícím rodičem podle § 888 občanského zákoníku je v podstatě vymezení časového úseku, kdy se o dítě stará nepečující rodič (někdy sám osobně, jindy prostřednictvím zajištění docházky dítěte do vzdělávací instituce, apod.). Pokud rodič odmítá styk s dítětem – ať již z důvodu pracovních, osobních či emočních, aniž by se jednalo o skutečně relevantní důvod (jde o „postoj

rodiče“), právo stanovuje, aby takový rodič nesl za své rozhodnutí odpovídající právní následky.

44. Pravidelně je postoj rodiče zohledňován ve výši výživného, což ovšem nemusí být vždy dostačující z hlediska realizace nejlepšího řešení pro dítě z hlediska úpravy jeho výchovných poměrů. Péče o dítě je náročná, jak z pohledu samotné fyzické náročnosti, ale též z pohledu nutnosti rodiče ustoupit ve svých vlastních potřebách. Pečující rodič je výrazně omezen v možnosti pracovní i osobní realizace. Pečujícímu rodiči a v důsledcích také dítěti, tak mnohdy výrazně více než zvýšení výživného pomůže, pokud si nepečující rodič dítě vezme k sobě alespoň na víkend nebo na pár dní (z prostého důvodu nutnosti mentálního i fyzického odpočinku).

45. Pro případ, kdy se oba rodiče o dítě odmítají starat, obsahuje soukromé právo právní úpravu svěřením dítěte do péče jiné osoby (§ 953 a násl. občanského zákoníku). Není však možné uzavřít, že je neomezeným právem rodiče o dítě nepečovat a ani se s ním nestýkat, aniž by rodič za takové rozhodnutí nesl odpovídající právní následky.

46. Ústavní soud setrvale zdůrazňuje, že jeden ze základních atributů práva na soudní ochranu představuje požadavek řádného a přesvědčivého odůvodnění soudního rozhodnutí (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 či sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. 2. 2006). Tento požadavek je navíc nepochybně zesílen právě v řízeních o úpravě výchovných poměrů k nezletilým, a to z důvodu obecné povinnosti soudů rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019, bod 17).

b) K aplikaci obecných závěrů na projednávanou věc

47. Stěžovatelka se na okresní soud se svým návrhem na změnu úpravy obrátila s tvrzením, že ji považuje za nutnou z důvodu potřebnosti uspořádání poměrů nezletilých o prázdninách. Uvedla, že v průběhu školního roku 2023/2024 mají nezletilí 20 dní prázdnin a dále dvoutměsíční letní prázdniny, přičemž během všech prázdninových dní musí péči zajistit, a to zejména čerpáním své dovolené, nebo zajištěním táborů, na které však otec nepřispívá. Proto navrhovala rozšířit styk otce během všech školních prázdnin.

48. Stěžovatelka svou polemiku staví na půdorysu tvrzeného porušení základních práv nezletilých vedlejších účastníků (svých nezletilých dětí), nikoliv tvrzení porušení svých základních práv. Stěžovatelka v ústavní stížnosti nepřináší argumentaci, jakým způsobem mělo být napadenými rozhodnutími zasaženo do jejího práva na soukromý a rodinný život. Ústavní stížnost obsahuje pouze prostý odkaz na její práva zaručená čl. 10 odst. 2 Listiny. Porušení svých základních práv plynoucích z čl. 11 Listiny pak namítá pouze ve vztahu k rozhodnutí krajského soudu o náhradě nákladů odvolacího řízení.

49. Nezletilí vedlejší účastníci se před opatrovníkem v rámci řízení před Ústavním soudem vyjádřili tak, že napadená rozhodnutí nevnímají jako porušující jejich základní práva. Pro otcovu preferenci dohody o styku mají pochopení a poukazují na skutečnost, že je neustálé soudní spory vyčerpávají.

50. Jak již výše Ústavní soud uvedl, s ohledem na své postavení nemůže hrát roli konečného univerzálního arbitra a jeho úkolem je pouze posoudit vzniklý stav z hlediska ochrany základních práv toho účastníka, který namítá jejich porušení.

51. Okresní soud napadené rozhodnutí, kterým byl zamítnut návrh stěžovatelky na úpravu styku otce s nezletilými, odůvodnil tím, že nepečujícího rodiče nelze ke styku nutit, stejně jako jej nelze donucovat, aby se o své dítě staral. Shodně pak krajský soud konstatoval, že: „*povinnost státu zajistit právo dítěte na styk s rodičem je však třeba chápat jako vytvoření podmínek a právního základu, na kterém se může takový styk realizovat, nikoli jako donucování rodičů ke styku s dětmi. Rodiče nelze ke styku s dítětem nutit, stejně jako jej nelze donucovat, aby se o své dítě staral, i když péče o dítě a jeho výchova je součástí jeho rodičovské odpovědnosti, tedy jeho práv a zároveň povinností k dítěti. Pokud rodič své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti vůči dítěti porušuje, není možné vynutit si jejich plnění výkonem rozhodnutí, ale je třeba přijmout jiná opatření v závislosti na konkrétním případě.*“ (napadený rozsudek krajského soudu, bod 16).

52. Uložení práva a povinnosti styku ve výroku soudního rozhodnutí plní mj. preventivní funkci, jelikož výslovné uvedení povinnosti soudní autoritou motivuje rodiče soudem určený styk řádně realizovat. Ústavní soud tedy chápe styk rodiče s dítětem nejen jako právo (oprávnění) styku, ale i jako povinnost rodiče stýkat se se svým dítětem.

53. Ústavní soud je si vědom, že v některých rozhodnutích se stále objevuje pouze výrok o tom, že je rodič oprávněn stýkat se s dítětem, bez toho, aby byla uvedena odpovídající povinnost styku ve stejném časovém úseku. K tomu Ústavní soud uvádí, že styk rodičů s dítětem představuje nejen jejich právo, ale má v sobě i povinnost (srov. argumentace v bodě 37 výše), neboť, osobní styk mezi rodičem a dítětem náleží mezi vzájemná práva a povinnosti a právu na styk dítěte odpovídá povinnost rodiče styk realizovat.

54. Ústavní soud má s ohledem na výše uvedené za to, že nepečujícímu rodiči svědčí povinnost styku s dítětem; takovou povinnost je možné rodiči stanovit soudním rozhodnutím pouze za předpokladu, že je takové rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte. Rodiče by se měli, pokud možno, na styku dítěte s nepečujícím rodičem dohodnout. Soud je povolán styk upravit, nedohodnou-li se rodiče, nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině (srov. § 891 občanského zákoníku).

55. Předpokladem pro soudní rozhodnutí o styku nezletilého dítěte a rodiče je zhodnocení schopností rodiče (včetně jeho motivace a postoje k trávení společného času s dítětem). V posuzovaném případě je otec nezletilých zřejmě schopen postarat se o nezletilé (nejmladší z nich je nyní téměř 10 let). Plyne to již z faktu, že mu byla již v roce 2022 rozsudkem okresního soudu svěřena do péče nejstarší ze sourozenců – T. nar. 2007, a v roce 2024 další z nezletilých dětí dosud nepravomocným rozsudkem okresního soudu ze dne ze dne 5. 12. 2024. S ohledem na postoj nezletilých i jejich otce by se stěžovatelčin návrh na rozšíření styku otce s nezletilými obecným soudům proto měl jevit tak, že o něm mohou rozhodnout, neboť zajištění potřeb dětí v době prázdnin pouze jedním z rodičů nemusí být v jejich nejlepším zájmu. Rozhodnout o stěžovatelčině návrhu o rozšíření rozsahu styku nezletilých s otcem v posuzované věci tedy zjevně možné bylo.

56. Ústavní soud dodává, že v řízení péče soudu o nezletilé je dítě tou osobou, pro jejíž ochranu se řízení vede, což se nutně projevuje i v postavení účastníků, neboť soud vystupuje v řízení k ochraně práv dítěte [srov. Hromada, M., § 474 (Úkoly soudu při péči o nezletilé). In: Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlášil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1050.].

57. Ústavní soud dále nesdílí názor obecných soudů, že soudním rozhodnutím není možné stanovit povinnost rodiče stýkat se s dítětem z důvodů, že nelze nařídít výkon rozhodnutí. Souhlasí se stěžovatelkou, že obecně není vyloučen soudní výkon i takového rozhodnutí, jehož obsahem je určení toho, kdy a jak se má rodič s nezletilým dítětem stýkat, neboť k opačnému řešení neshledává žádný legitimní důvod. Zároveň, již samotné rozhodnutí o právu a povinnosti rodiče stýkat se s nezletilým dítětem působí (samo o sobě) motivačně pro řádný (dobrovolný) výkon povinnosti styku. V rámci nuceného výkonu rozhodnutí je pak představitelné využít ukládání odpovídajících pokut. Mimo to je třeba vzít v úvahu, že rodič, který si dítě nepřevzme, je vůči pečujícímu rodiči povinen k náhradě újmy (např. zmařené výdaje na plánovaný „volný čas“ pečujícího rodiče).

58. S vyjádřením okresního soudu, že není možné nepečujícímu rodiči nařídít širší rozsah styku, lze souhlasit potud, pokud by takové řešení bylo v nejlepším zájmu nezletilých (např. že by při delším kontaktu hrozila nezletilým zdravotní rizika apod.) Ze skutkových zjištění v rámci řízení, ze kterého vzešla napadená rozhodnutí, nicméně vyplynulo, že jak nezletilí, tak i jejich otec by měli zájem o to, trávit spolu více času a o rozšiřování styku měli zájem (srov. bod 2 rozsudku krajského soudu).

59. Závěr obecných soudů, které zamítly stěžovatelčin návrh na změnu úpravy styku otce s nezletilými pouze na základě obecného argumentu, že povinnost státu zajistit právo dítěte na styk je však třeba chápat pouze jako vytvoření podmínek pro rodiče ke styku, tedy oprávnění se s nezletilými stýkat, nikoliv zajištění povinnosti ke styku, tak nemůže obstát. Obecné soudy byly naopak povinny posoudit stěžovatelčinu argumentaci a zhodnotit, zda návrh na rozšíření prázdninového styku nezletilých s otcem představuje úpravu poměrů nezletilých, která je v souladu s jejich nejlepším zájmem. Jejich postup tak mohl představovat porušení práva na soudní ochranu, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

60. Ústavní soud – po zvážení všech okolností a souvislostí – nicméně finálně dospěl k závěru, že přestože nebyla v řízení před obecnými soudy dostatečně akcentována povinnost nepečujícího rodiče stýkat se se svými nezletilými dětmi, a nedošlo k posouzení navrhovaného uspořádání rodinných vztahů s ohledem na nejlepší zájem nezletilých, že i přesto nepřistoupí k vyhovění návrhu stěžovatelky a ke kasaci rozhodnutí obecných soudů. V této věci totiž stěžovatelka nenamítala, že by bylo porušeno její právo na soudní ochranu, namítala porušení tohoto práva u nezletilých, aniž však měla právo za nezletilé podat ústavní stížnost (toto právo svědčilo koliznímu opatrovníkovi, který stížnost nepodal). Ve vztahu k nezletilým pak ke kasačnímu zásahu nepřistoupil s ohledem na skutkové okolnosti případu.

61. Ústavní soud zároveň apeluje na oba rodiče nezletilých, aby si uvědomili, že pro jejich děti bude nejpřínosnější, pokud najdou udržitelné řešení i za cenu kompromisů na obou stranách. Zahajování dalších soudních řízení děti poškozuje, jak ostatně vyplynulo z aktuálního vyjádření opatrovníka i nezletilých. Pokud totiž rodiče nejsou schopni a ochotni překonat vzájemnou nevraživost a nedbají zájmu vlastních dětí, není ani v moci

státních orgánů, zejména soudů, nastolit uspořádání poměrů, které by mohlo být vyhovující.

62. Stěžovatelce nic nebrání, aby se obrátila na soud s návrhem na změnu rozsahu styku nebo péče, prokáže-li, že došlo ke změně poměrů. Každá taková změna zároveň musí být odůvodněna nejen zásadní změnou poměrů, ale též nejlepším zájmem nezletilých (srov. nálezy I. ÚS 2364/24 ze dne 5. 2. 2025). S jakoukoli pozdější změnou pak může být spojena i nová úprava výše výživného, pokud bude otec o nezletilé pečovat (např. v době prázdnin) ve větším rozsahu než doposud.

63. Ohledně nesouhlasu stěžovatelky s povinností hradit otcí náklady odvolacího řízení Ústavní soud konstatuje, že v této části se ústavní stížnost týká, tzv. bagatelní věci, kde je přezkum Ústavního soudu výrazně omezen s výjimkou zcela extrémních pochybení soudů za mimořádných okolností, typicky v podobě významného přesahu vlastního zájmu stěžovatele, která vedou ke zřetelnému zásahu do základních práv stěžovatele (srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24 ze dne 5. 3. 2025). Žádná taková pochybení však Ústavní soud v nyní posuzované věci neshledal.

64. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. května 2025

Pavel Šámal
předseda senátu